

Jöklar og jökulbreytingar í Eyjafjallahreppum
Rangárvallasýslu

Oddur Sigurðsson

Greinargerð OSig-2004-05

Jöklar og jökulbreytingar í Eyjafjallahreppum Rangárvallasýslu

Um jökla og jökulanöfn

Jökulskjöldum Íslands var til forna ekki skipt í einingar af einu tagi enda hafði það lítinn tilgang. Þegar fram liðu stundir og jöklar fóru að nálgast athafnasvæði manna urðu til nöfn á einstökum hlutum jöklanna, einkum Vatnajökuls en einnig Mýrdalsjökuls og Drangajökuls. Voru þeir þá gjarnan kenndir við vötn þau er frá þeim runnu, svo sem Höfðárjökull, Klifurárjökull og Tungnakvíslarjökull, eða við lönd þau sem að þeim lágu, til dæmis Sólheimajökull, Sandfellsjökull og Seljavallajökull. Enn voru sumir jöklar kenndir við eðli sitt eða útlit svo sem Falljökull og Sléttjökull. Sumir þessara jökla hafa náttúruleg takmörk svo sem sjá má um Sólheimajökul sem rennur niður þröngan dal. Aðrir renna saman við jökulskjöldinn í heild svo þar sjást stundum engin skil. Nú á tímum hafa menn miklu betri sýn yfir jöklana og geta greint þá sundur í einstaka hluta eða skriðjökla bæði með fjarkönnun og með mælingum á ísasviðum innan jökulkúpunnar. Þannig dylst nú engum að jökull sá í Vatnajökli sem er milli Lakagíga að vestan og Hágangna að austan er ein samfelld heild sem tekur á skrið öll í einu þegar sá gállinn er á. Það hefði hins vegar þótt goðgá að kalla hann allan Síðujökul fyrir nokkrum áratugum og er ef til vill enn meðal heimamanna því að Síðan á aðeins land að vestari hluta jökultungunnar.

Aldrei hafa jöklar verið taldir mikil eign á Íslandi og fremur hafa þeir þótt illur granni sem ekkert gott leiddi af sér en margt illt. Hvergi á Íslandi eru jöklar jafn nærgöngulir við mannabyggð og í Austur-Skaftafellssýslu. Þar hafa byggðir farið undir jökul. Í Vestur-Skaftafellssýslu fóru menn ekki heldur varhluta af verkum jöklanna. Kötluhlaup fyrri alda eyddu heilum sveitum á Mýrdalssandi.

Jöklar í Rangárvallasýslu

Sýslumörk Rangárvallasýslu og Vestur-Skaftafellssýslu liggja frá Sýslusteini á fjöru vestan við Jökulsá á Sólheimasandi og í Sýslulæk vestan við Hestaþingsháls um nær þurrtil gíl sem enn heitir Jökulsárgil. Þaðan liggja mörkin milli Litlafjalls og Skógafjalls og áfram um Jökulsárgil í jökul. Á jökli hefur enginn hirt um að skilgreina sýslumörk nákvæmlega. Úr jökli ganga sýslumörk um Mælifell og Strút í Torfajökul og þaðan um Hábarm í Kirkjufellsós og svo ræður Tungná mörkum í Vatnajökul. Mörkin við Suður-Þingeyjarsýslu ganga í Vatnajökul á vatnaskilum í Vonarskarði.

Þessir jöklar í Rangárvallasýslu hafa hlotið nafn á ýmsum öldum, en flest eru þau nýleg:

- Akstaðajökull (Eyjafjallajökli)
- Austurdalsjökull (Tindfjallajökli)
- Austurjökull (sama og Mýrdalsjökull)
- Blesárjökull (Tindfjallajökli)
- Botnjökull (Mýrdalsjökli)
- Emstrujökull (Mýrdalsjökli)
- Entujökull (Mýrdalsjökli)
- Eyjafjallajökull
- Falljökull (sama og Gígjökull)
- Gígjökull (Eyjafjallajökli)
- Goðalandsjökull (Mýrdalsjökli)
- Hájökull (sama og Eyjafjallajökull)

Hrunajökull (Mýrdalsjökli)
 Hrunakvísjarjökull (Mýrdalsjökli)
 Hvannárjökull (Eyjafjallajökli)
 Höfðajökull (sama og Mýrdalsjökull)
 Höfðárjökull (sama og Mýrdalsjökull)
 Jökulsárgilsjökull (Mýrdalsjökli)
 Kaldaklofsjökull
 Kaplaskarðsjökull (sama og Akstaðajökull)
 Krossárjökull (Mýrdalsjökli)
 Köldukvísjarjökull (Vatnajökli)
 Kötlujárjökull (sama og Mýrdalsjökull)
 Kötlujökull (sama og Mýrdalsjökull)
 Langafönn (Heklu)
 Lágjökull (sama og Fimmvörðuháls?)
 Merkurjökull (Mýrdalsjökli)
 Seljavallajökull (Eyjafjallajökli)
 Sléttjökull (Mýrdalsjökli)
 Smjörgilsjökull (Eyjafjallajökli)
 Sólheimajökull (sama og Mýrdalsjökli)
 Sólheimajökull (Mýrdalsjökli)
 Steinsholtsjökull (Eyjafjallajökli)
 Sylgjujökull (Vatnajökli)
 Tindfjallajökull (stundum kallaður Tindafjallajökull)
 Torfajökull
 Tungnakvísjarjökull (Mýrdalsjökli)
 Tungnárjökull (Vatnajökli, oft ritað Tungnaárjökull)
 Tungugilsjökull (sama og Seljavallajökull)

Nokkrar breytingar hafa orðið á nöfnum jökla í aldanna rás og ekki eru nöfnin notuð eins í öllum tilvikum í sveitunum umhverfis jöklana. Nú er orðið föst venja að kalla meginjökulskjöldin Mýrdalsjökull og jökulinn á hinu glæsta eldfjalli Eyjafjallajökull. Ljóst er að höfundur Njálu kallaði Mýrdalsjökull Eyjafjallajökull og sú venja hefur haldist a.m.k. í Rangárvallasýslu fram á 20. öld (sjá m.a. Jón Jónsson 1968 og Þjóðsögur Þorsteins Erlingssonar). Sveinn Pálsson náttúrufræðingur hafði samheitið Eyjafjallajökull á allt jökulsvæðið frá Vestur-Eyjafjöllum austur á Mýrdalssand. Nauðsyn er að festa jökulnöfn til að koma í veg fyrir misskilning.

Jöklabreytingar á sögulegum tíma

Um flestalla jökla á Íslandi gildir að þeir voru miklu minni um landnám en þeir eru á okkar dögum nema Sólheimajökull. Ljóst er að Mýrdalsjökull var til á söguöld enda vitnað til hans beint og óbeint bæði í Landnámu, Njálu og Biskupasögum að vísu undir öðrum nöfnum. Allar líkur eru á að Eyjafjallajökull hafi einnig verið til vegna þess að hann er mun hærra fjall.

Líkur benda til að jöklar hafi færst í aukana snemma á öldum Íslandsbyggðar en líklega tekur steininn úr á 15. til 17. öld þegar hin svokallaða litla ísöld gekk í garð. Jöklar halda áfram að vaxa en þó ekki eins ört fram undir lok 19. aldar þegar þeir náðu hámarki í kringum 1890. Framan af 20. öld dragast þeir hægt saman. Á 4. áratug 20. aldar brestur á óðabráðnun sem dvínaði hægt fram á hafísárin á 7. áratugnum. Þá taka jöklar aftur að ganga fram um rúmlega tveggja áratuga skeið. Síðan 1995 hafa jöklar rýnað geysilega.

Engir jöklar á Íslandi hafa á sögulegum tíma orðið fyrir öðrum eins áföllum og Mýrdalsjökull. Eldgos í Kötlu hafa á hverri öld brætt ókjör af ís, allt að tíunda hluta af rúmmáli jökulsins í mestu gosunum. Þetta vatn hefur fallið frá jöklinum í Kötluhlaupum. Af

Þessu leiðir að sporðar skriðjöklanna hafa ekki hreyfst í samræmi við loftslag nema um stutt skeið á hverri öld og jafnvel ekki öldum saman. Landslagsbreytingar á eldstöðinni Kötlu kunna einnig að hafa verið svo miklar á fyrri öldum að þær hafi deilt ísstraumum niður til skriðjökla á annan hátt en nú er. Þetta eru líklegustu ástæður þess að Sólheimajökull virðist hafa verið á allt öðru róli en aðrir jöklar landsins. Tuttugasta öldin sker sig úr að þessu leyti enda eru nú liðin 86 ár síðan Katla gaus síðast.

Þorvaldur Thoroddsen (1932) rannsakaði sporða jöklanna sem hér um ræðir sumarið 1893. Hann hefur haft upplýsingar um breytingar á sporði Sólheimajökuls sem ekki eru allar tilgreindar í ritum hans. Árið 1783 náði jökulsporðurinn ekki fram fyrir kjaft Jökulsárgils og rann Jökulsá þá ekki undir jökul heldur beint fram úr gilinu. Þorvaldur getur ekki heimildar fyrir þessu en greinilegt er af lýsingu Jóns Steingrímssonar frá 1788 (sjá neðar) að þá var Sólheimajökull miklu styttri en tæpri öld áður. Þá hefur verið gengt af sandinum upp í Hvítmögu, sem er afréttarland Sólheiminga, eins og síðar varð í nokkur ár upp úr miðri 20. öld. Árið 1860 stóð jökulsporðurinn miklu framar, stíflaði gilið og haldi Jökulhaus. Þorvaldur segir jökuljaðarinn 1893 hafa hopað mikið frá því 1860. Allar eru þessar lýsingar sennilegar miðað við það sem vitað er um Kötlugos og -hlaup á 18. og 19. öld.

Ekki fer sögum af breytingum Eyjafjallajökuls fyrr en með Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín. Þar er þess getið að Eyjafjallajökull gangi á beitarlönd, ítök tveggja kirkna (Borgartungur og Hólatungur) sem þýðir að jökullinn hafi verið að stækka umfram það sem hann hefur verið öldum saman. Ljóst er af lýsingum Eggerts Ólafssonar, Bjarna Pálssonar og síðar Sveins Pálssonar að Gígjökull og Steinsholtsjökull náðu niður á láglendi á 18. öld. Gígjökull (þá kallaður Falljökull) eyddist nær alveg við gosið í Eyjafjallajökli 1821-23 (sjá Sýslu- og sóknalýsingar Rangárvallasýslu). Unnt er að ganga úr skugga um hversu langt jöklar náðu lengst á sögulegum tíma en þau gögn er ekki til nema að mjög litlu leyti á kortum. Út frá sögu íslenskra jökla má hins vegar gera ráð fyrir að það hafi verið skömmu fyrir aldamótin 1900. Danska herforingjaráðið lét kortleggja Heklu, Tindfjallajökul, Eyjafjallajökul og syðsta hluta Mýrdalsjökuls á árunum 1904-1907 og voru jöklar þá teknir að minnka frá hámarki sínu.

Jón Eypórsson veðurfræðingur hóf mælingar á Sólheimajökli, Seljavallajökli og Gígjökli árið 1930. Hafa mælingar á Sólheimajökli og Gígjökli haldið áfram síðan með litlum hléum. Sporðar þessara jökla hopuðu mjög ört framan af tímabilinu en hægar er kom fram yfir miðja öldina með smá framrás einstöku sinnum. Nam hop sporðs Sólheimajökuls um einum kílómetra frá 1930-1969. Eftir hafisárin á 7. áratugnum gengu þessir jöklar fram um hundruð metra fram til 1995. Eftir það hafa þeir hopað allört. Þessar mælingar hafa verið á vegum Jöklarannsóknafélags Íslands síðan 1951.

Á loftmyndum og sumum gervihnattamyndum er hægt að greina hversu langt jöklar hafa lengst gengið fram á sögulegum tíma en það var um 1890 eins og áður segir. Þar sem totur ganga út úr vestanverðum Eyjafjallajökli má greinilega sjá að jökuljaðarinn hefur staðið rúmlega einum kílómetra framar en nú um stundir. Á milli totanna hefur jökulröndin hopað skemmra en sem þessu nemur.

Nú er umfang Vatnajökuls almennt svipað og það var um eða eftir 1600. Má ætla að það gildi einnig um Eyjafjallajökul. Allir jöklar landsins hopa nú sem óðast og er spáð að því haldi fram alla nýbyrjaða öld.

Hve örugg er vitneskja okkar um jökuljaðra í Rangárvallasýslu á liðnum öldum

Mjög ördugt er að segja til með vissu um legu jaðars Eyjafjalla- og Mýrdalsjökuls á landnámsöld en fullvíst má telja að þeir hafi verið til þá eins og ofan segir. Óvissan skiptir vart meira en 1-2 kílómetrum. Ýmis gögn má tína til um breytingar á jöklunum síðustu 3-4 aldir sem sýna að þeir hafa flestir færst í aukana fram undir aldamótin 1900 þó með smá

hléum og jafnvel hopi skamman tíma í senn (Sigurður Þórarinnsson 1943 og Oddur Sigurðsson í prentun). Ljóst er að Sólheimajökull er undantekning í þessu efni.

Árin 1904-1907 lét herforingjaráð Dana mæla fyrir kortum í Vestur-Skaftafells- og Rangárvallasýslu og má treysta þeim mælingum á helstu jökulsporðum svo ekki skakkar meiru en 100 m.

Jón Eyþórsson veðurfræðingur hélt úti árlegum mælingum á jökulsporðum víða um land frá 1930 og er þessum mælingum nú haldið áfram í umsjá Jöklarannsóknafélags Íslands og er hægt að afla upplýsinga úr gögnum félagsins um breytingar á Sólheimajökli, Seljavallajökli og Gígjökli (Oddur Sigurðsson 1998). Af þessum mælingum má í mörgum tilvikum sjá breytingar á jökulsporðunum upp á fáeina metra. Guðmundur G. Bárðarson (1934) tók saman ýmislegt um breytingasögu íslenskra jökla þar á meðal Eyjafjalla- og Mýrdalsjökuls. Yfirlit um sögu þessara jökla eftir Sigurð Þórarinnsson birtist 1943.

Haustið 1945 og 1946 voru teknar loftmyndir af öllu landinu á vegum hers Bandaríkja Norður-Ameríku (AMS) og síðar gerð eftir þeim kort allnákvæm þótt mistök komi fram á þeim í nokkrum landshlutum. Á þeim ætti lega jaðars Eyjafjallajökuls og Mýrdalsjökuls ekki að skakka meiru en um 100 m að jafnaði á helstu sporðum en meiru hátt til fjalla. Defence Mapping Agency og Landmælingar Íslands gáfu út kort af Mýrdals- og Eyjafjallajökli 1990 en heimildir og gögn þar að lútandi fást ekki uppgefin vegna hernaðarleyndar þannig að jaðrar jökulsins á þeim kortum koma ekki að neinu gagni í þessu máli.

Útlínur jöklanna hafa verið skráðar eftir loftmyndum og gervihnattarmyndum (Kolbeinn Árnason og fl. 2003, Oddur Sigurðsson 2004). Þannig kort má gera eftir eldri og nýri gervihnattarmyndum og fá þannig stöðu og breytingar jökla eftir hentugleikum.

Fúlilækur – Jökulsá á Sólheimasandi

Landnáma segir svo frá að Jökulsá á Sólheimasandi, sem áður hét Fúlilækur, skilji að landsfjórðunga. Áin hefur því aðeins á upphafsöld Íslandsbyggðar heitið Fúlilækur en æ síðan Jökulsá. Um það eru Sturlubók og Hauksbók sammála. Fúlalækjarnafnið kemur síðan fyrir endrum og eins í heimildum en hefur lifað fram á þennan dag. Í flestum tilvikum eru nöfnin notuð sem samheiti á ánni.

Tvö Jökulsárgil eru á þessum slóðum. Annars vegar milli Skógafjalls og Hvítmögu og hins vegar vestan við Hestapingsháls. Sýslumörk liggja eftir þessum giljum báðum og svo upp á Mýrdalsjökul. Jökulsá hefur yfirgefið Jökulsárgil neðra en er enn í því efra. Árni Magnússon (1955) ritar í *Chorographica Islandica* að niður þetta „*gljúfragil* [Jökulsárgil á korti hans] *fellur ein jökulkvísl inn undir jökulinn* [sporð Sólheimajökuls] *norðantil. Kemur hún so fram undan jöklinum sunnan til, fallandi so sem gegn um einn ræsir. Þessi ræsir teppist á stundum. Er þá Jökulsá fyrir sunnan jökulinn minni en vanalega.*“ Enn fremur segir þar: „*Það sem heitið hefur Fúlilækur, er sú vestari Jökulsárvíslin, sem fram undan jöklinum kemur. Eystri kvíslin hefur til fárra ára dálítill verið, so sem lítil árspræna, tók og engum sérlegum vexti. Hér um 1690 kom í hana vöxtur, sem síðan haldizt hefur, so hún er nú miklu meiri en sú vestari eðlilega.*“ Litlu neðar segir enn: „*Sunnan undir Sólheimajökli, í tungunni milli eystri kvíslarinnar og þeirrar, sem undir jökulinn rennur, heitir Hestapingsháls.*“

Þetta er aðalheimildin fyrir því hvenær Jökulsá breytti um farveg. Sýslumörk fylgdu ekki ánni þegar hún flutti sig. Svo virðist sem Árni telji nafnið Fúlalæk eiga við kvíslina sem rann vestan við Hestapingsháls trúlega vegna þess að svo hét hún í öndverðu þegar hún skipti landsfjórðungum. Fýlan af ánni stafar hins vegar af vatni sem komið er undan Sólheimajökli og hefur runnið allangan spöl undir honum. Um fýlu af Jökulsá í Jökulsárgili milli Hvítmögu og Skógafjalls er hvergi getið. Þau skömmu tímabil sem jökullin lokaði ekki fyrir Jökulsárgil var greinilegt hvaðan lyktina lagði. Árni tekur til þess að fyrrum komu hlaup ekki í eystri kvíslina („... tók og engum sérlegum vexti.“).

Árið 1788 lítur Jón Steingrímsson (1907-1915) svo á að Fúlilækur komi undan sporði Sólheimajökuls og falli síðan saman við Jökulsá: „*Fúlilækur er og annað vatn, sem rennur í hana [Jökulsá] austanvert úr jöklinum hjá Sandfelli [Jökulhaus?] sem nú sést þar, er allt var þakið með jökli fyrir 90 árum til baka að reikna ...*“ (bls. 197). Byggir Jón þessa skoðun sína á að ótrúlegt sé að Sunnlendingar hafi kallað Jökulsá „læk“. Lítur helst út fyrir að það stangist á við það sem Árni Magnússon segir.

Gamli farvegurinn vestan við Hestapingsháls heitir enn þá Jökulsárgil og í honum rennur Sýslulækur enda eru þar eins og áður getur sýslu- og landsfjórðungamörk. Áfram heitir Jökulsárgil upp á milli Skógafjalls og Hvítmögu og fylgja þar sýslumörkin. Engar heimildir eru mér kunnar fyrir því að Jökulsá hafi runnið frá jökli annars staðar en í Jökulsárgili þótt hún hafi lengst af þurft að bregða sér undir sporð Sólheimajökuls til að komast leiðar sinnar.

Sólheimajökull

Saga Sólheimajökuls stingur svo í stúf við sögu annarra jökla á landinu að það krefst sérstakrar umfjöllunar þótt mikið eigi eftir að rannsaka kringumstæður áður en öll kurl eru komin til grafar.

Mörk Rangárvallasýslu og Vestur-Skaftafellssýslu sunnan jökla eru sérstæð fyrir það að þau falla að hluta eftir smálæk eins og áður segir. Varla er ástæða til að ætla annað en að í upphafi hafi sýslumörkin, sem jafnframt voru mörk milli Sunnlendinga- og Austfirðingafjórðungs, verið um megin vatnsfallið en það er Jökulsá. Árni Magnússon getur þess á lausum blöðum, sem voru gefin út undir nafninu *Chorographica Islandica* (1955), að Jökulsá hafi vikið úr farvegi sínum Jökulsárgili vestan við Hestapingsháls um árið 1690. Hefur hún haldið sig þar til þessa dags og engar líkur virðast á að hún snúi til baka í bili. Ekki er unnt að benda á aðra ástæðu fyrir þessu en að Sólheimajökull hafi fyllt svo dalinn milli Hestapingsháls og Loðmundarsætis að hann hafi vikið ári vestur fyrir hálsinn. Rannsóknir benda til þess að jökullinn hafi hopað á „litlu ísöld“ meðan aðrir jöklar á landinu gengu fram (Dugmore og Sugden 1991). Líklegast er það vegna breytinga á landslagi undir jöklinum vegna umbrota Kötlu og ofsabráðnunar jökulsins við Kötlugos að jafnaði tvisvar á öld á sögulegum tíma.

Þorvaldur Thoroddsen (1932) og fleiri geta um miklar breytingar á Sólheimajökli á undanförunum öldum. Meðal annars á Jökulsá að hafa komið beint fram úr Jökulsárgili (hinu efra) 1783. Þessar breytingar má vel skýra sem afleiðingar Kötluhlaupa.

Fimmvörðuháls

Hálsinn milli Eyjafjallajökuls og Mýrdalsjökuls heitir Fimmvörðuháls. Á honum liggur jafnan snjór fram eftir sumri og í köldu tíðarfari fer fjarri að þar taki upp allan snjó. Hefur á mörgum kortum verið merkt að samfelldur jökull sé eftir hálsinum milli stóru jöklanna tveggja. Sveinn Pálsson (1945) kallaði hálsinn Lágjökul og taldi þar samfelldan jökulís. Ekki er þó vitað til að hann hafi nokkurn tíman komið þangað upp. Nú um stundir er þar lítill snjór síðla sumars í hlýju ári. Oft tók þar upp mestallan snjó á hlýviðriskaflanum á öðrum þriðjungi 20. aldar. Bændur í Austur-Eyjafjallahreppi hafa öldum saman rekið fé yfir hálsinn til beitar á Goðalandi. Aldrei hefur verið getið vandræða af jökulsprungum eða öðru slíku er fylgir jöklum almennt.

Jökull er samkvæmt skilgreiningu ís- og snjómassi sem hnígur undan eigin fargi. Til að svo verði þarf hann að verða um 50 m þykkur. Svo þykkur jökull myndast vart á minna en einni öld og það í veðurfari sem er eindregið kalt. Á sama hátt tekur það 50 m þykkann jökul vart minna en eina öld að hverfa með öllu og það á einhlítu góðviðrisskeiði. Varla hefur jökull, sem fallið gæti undir ofangreinda skilgreiningu, horfið á fyrri hluta 20. aldar. Ekki hefur verið bent á þá staði á Fimmvörðuhálsi þar sem „jökulurðir, sem vitnuðu um þann

jökul sem yfir honum lá fram yfir síðustu aldamót“ (Hæstaréttardómur nr. 514/1993) er að finna. Hæðirnar sem sagðar eru að hafa náð upp úr jöklinum eru um 50 m háar og leifir þá ekki mikið af að jökull geti heitið á milli þeirra (Oddur Sigurðsson 2004).

Fjarkönnunargögn

Gögn sem nýtast mega til að skrá útlínur jöklanna í Eyjafjallahreppum við gildistöku þjóðlendulaganna eru loftmyndir frá Landmælingum Íslands frá 1994 af öllu svæðinu og af hluta svæðisins frá 1995 og 1996. Loftmyndir e.h.f. eiga loftmyndir af hluta svæðisins frá 1999, 2000 og 2001. Á Orkustofnun eru loftmyndir höfundar þessara orða af mestum hluta svæðisins frá 4. ágúst 1999 og mega þær vel nýtast til verksins. Eftir er að afla upplýsinga um gögn frá gervihnöttum.

Heimildir:

Árni Magnússon 1955. Chorographica Islandica. Ritstj. Ólafur Lárusson. *Safn til sögu Íslands og íslenskra bókmennta*, annar flokkur I, 2. Hið íslenska bókmenntafélag, Reykjavík

Árni Magnússon og Páll Vídalín 1980. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín. (Upplýsingum safnað á árunum 1702-1714). 1. hefti, önnur útgáfa. Hið íslenska fræðafélag, Reykjavík

Dugmore, Andrew J., og David E. Sugden 1991. Do the anomalous fluctuations of Sólheimajökull reflect ice-divide migration? *Boreas*, **20**, 105-113.

Guðmundur G. Bárðarson 1934. Islands Gletscher. Beiträge zur Kenntnis der Gletscherbewegungen und Schwankungen auf Grund alter Quellenschriften und neuester Forschung. Reykjavík, *Vísindafélag Íslendinga*, XVI.

Jón Jónsson 1968. Stóradalssókn. *Sýslu- og sóknarlýsingar Hins íslenska bókmenntafélags* 1839-1845, 1856 og 1872-1873. Ritstj. Árni Böðvarsson, Rangæingafélagið í Reykjavík, 49-69.

Kolbeinn Árnason, Ingvar Matthíasson, Oddur Sigurðsson 2003. *Jaðar Vatnajökuls í Austur-Skaftafellssýslu ákvarðaður með Landsat-7 gervitunglamyndum*. Tækniskýrsla unnin fyrir Óbyggðanefnd, nóvember 2003. Landmælingar Íslands, LMÍ-2003/2, 12 bls.

Oddur Sigurðsson 1998. Glacier variations in Iceland 1930-1995. From the database of the Iceland Glaciological Society. *Jökull*, **45**, 3-25.

Oddur Sigurðsson 2004. Gláma. Að vera eða vera ekki – jökull. *Náttúrufræðingurinn*, **72** (1-2), 47-61.

Oddur Sigurðsson 2004. *Útlínur Eyjafjalla- og Mýrdalsjökuls*. osig-2004/02, Orkustofnun 2004-10-13.

Oddur Sigurðsson í prentun. Variations of termini of glaciers in Iceland in recent centuries and their connection with climate. Í *Iceland – Modern Processes and Past Environment*. Ritstjórar Chris Caseldine, Andy Russell, Óskar Knudsen og Jórunn Harðardóttir. Elsevier, London.

Sigurdur Thorarinsson 1943. Vatnajökull. The scientific results of the Swedish-Icelandic investigations 1936-37-38. Chapter XI. Oscillations of the Icelandic glaciers in the last 250 years. *Geografiska Annaler*, **25** (1-2), 1-56.

Sveinn Pálsson 1945. *Ferðabók Sveins Pálssonar. Dagbækur og ritgerðir 1791-1797*. Snælandsútgáfan hf., Reykjavík.

Þorvaldur Thoroddsen 1932. *Lýsing Íslands*, II. bindi. Jöklar. Reykjavík, Sjóður Þorvaldar Thoroddsen.

Lykilorð

Mýrdalsjökull, Eyjafjallajökull, Katla, Jökulsá á Sólheimasandi, Fúlilækur, Fimmvörðuháls, saga, jökull, jöklabreytingar, jökulanöfn, fjarkönnun.